

V
JOSEP MASSOT I MUNTANER,
L'ERUDICIÓ POLIFACÈTICA
(2007)

Si algú s'hagués de dibuixar mentalment una imatge, més o menys arquetípica, del que és avui en dia un erudit, és possible que el dibuix resultant no diferís gaire de l'estampa que ofereix Josep M. Massot i Muntaner (Palma, 1941), el pare Massot. La figura tímida i cordial, un punt malgirbada, les ulleres grosses i de vidres molt gruixuts, el cabell —escàs— descurat i en desordre, la veu lleu i potser fatigada, com si li costés de sortir. És una estampa, en definitiva, que es correspon ben poc amb tota l'energia i tota la capacitat de feina que el pare Massot fa anys que, com a escriptor, com a editor, com a historiador, com a activista cultural, va demostrant. Perquè el pare Massot —això és el que diuen tots els qui el coneixen i que l'han tractat— és un dels homes més feiners que ha donat la cultura catalana de les últimes tres dècades.

És molt fàcil de creure, i encara és més fàcil de comprovar: n'hi ha prou de pegar una ullada a la seva bibliografia, formada per una trentena llarga de llibres; o de donar un cop d'ull al ritme de publicacions que, com una màquina cultural imparable, manté l'editorial montserratina (Publicacions de l'Abadia de Montserrat) que ell dirigeix, juntament amb la revista Serra d'Or. Així que, un erudit, d'acord, però també editor, també escriptor i també empresari. Un erudit polifacètic.

Com era l'ambient familiar en què vàreu créixer?

Normal i corrent. Mon pare era metge, però li agradava molt llegir. A més, per la banda de mon pare, els meus parents eren gent que havia tingut molta relació amb la música i força relació amb la literatura. N'hi havia que havien estat a l'Arqueològica Lul·liana, i d'altres a qui els agradaven molt els llibres. Per això, l'ambient de cultura m'ha resultat sempre pròxim i familiar, l'he tingut sense haver-lo hagut de cercar.

No tan normal i corrent, doncs, si teníeu la cultura tant per mà.

Sí. Jo vaig aprendre a llegir tot sol en mallorquí perquè llegia pel meu compte les *Rondalles* de mossèn Alcover. En castellà, en canvi, me'n varen ensenyar a l'escola, als tres o quatre anys. En aquell temps ensenyaven a llegir molt prest.

Bona manera d'aprendre a llegir en mallorquí.

Sí. Hi ha una anècdota, que sempre explic i que és molt curiosa. Quan vàrem fer la primera comunió, don Guillem Colom ens va regalar, a mi i al meu germà petit, un llibre que acabaven d'editar a Can Moll que es titulava *Les millors rondalles de Mallorca*. Bé, quan ens el va donar, li vàrem donar les gràcies, vàrem anar a un racó a fullejar-lo i mirar-lo, i, al cap de cinc minuts, hi vàrem tornar i li vàrem dir: "Només hi ha dues que no haguem llegit!». I les dues que no havíem llegit era perquè apareixien als darrers volums publicats, que encara no teníem. O sigui que no només les havíem llegit gairebé totes, sinó que a més a més les recordàvem. Don Guillem Colom, és clar, va quedar veient visions.

Deviu tenir molla literatura mallorquina, a casa.

Sí. Les obres de Salvador Galmés i de Joan Rosselló de Son Forzeza, jo ja les havia llegides de petit. I entre el que teníem a casa i el que hi havia a ca la tia Mercè, que era on se celebraven les reunions literàries, hi havia quasi tota la literatura mallorquina dels segles XIX i XX. Quan tenia catorze o quinze anys, jo ja ho havia llegit tot. A més, també hi havia molts de llibres de la literatura castellana, i alguns de literatures estrangeres. Quan vaig anar a Montisíon, a partir del quart curs de batxillerat, vaig completar les meves lectures amb els llibres de la biblioteca del col·legi, que tot just s'havia convertit en biblioteca pública. Cada dia, a l'hora del pati, jo hi anava a cercar llibres, que llegia durant el vespre i que retornava l'endemà.

Retornem un moment a la infantesa. La feina de metge del vostre pare feia que us haguéssiu de moure sovint per l'illa?

La meva família era originària de Palma, i quan jo ja tenia més o menys un any es varen traslladar a Pòrtol, perquè la mare de mon pare

era d'allà i hi tenia una casa, de quan el meu padrí, que feia feina a correus de Barcelona, es va jubilar i s'hi va retirar. Al cap de poc va morir, i jo ja no el vaig arribar a conèixer, encara que m'havia d'acabar influïnt molt perquè ell havia estat qui havia començat a recollir cançons populars. En realitat, però, jo hauria d'haver nascut a Campanet, perquè aquesta fou la primera destinació de mon pare. De totes maneres, jo sempre m'he considerat de Palma, no de Pòrtol.

Quan i com vàreu començar a treballar en el tema de les cançons populars?

Als quinze o setze anys, mon pare em va demanar que l'ajudés perquè en volia publicar un recull en una editorial de València de totes les que havia recollit el padrí. El projecte s'acabà frustrant per raons econòmiques, però sense aquesta circumstància mai no se m'hauria acudit d'entrar en aquell món. Una circumstància a la qual també es va afegir el fet que, una vegada a Montserrat, se'm va donar l'Arxiu del Cançoner Popular de Catalunya d'en Patxot perquè m'encarregués d'editar-lo. Si me'l varen donar, naturalment va ser perquè, de jove, jo ja m'havia dedicat al tema.

Casualitats.

Vaig estar contentíssim, encara que vaig haver de canviar tots els meus plans. De vegades has de fer, no el que vols, sinó el que et toca. Des de l'any 1991 que m'hi estic dedicant; vaig començar amb el volum 4, perquè abans de la guerra ja se n'havien publicat tres, i, a partir d'aleshores, n'hem publicat un cada any. Enguany sortirà, ja, el número 17.

Al Col·legi de Montision, vàreu tenir bons professors, hi havia un bon ambient?

Bé, l'ambient... El que sí que vaig tenir varen ser un parell de molt bons professors, que em varen ajudar molt. Eren el d'història, que encara és viu, i que nom Miquel Ferrer Flórez. I el de literatura, que ja és mort, i que nomia Bartomeu Payeras. Especialment m'ajudà en Payeras, perquè aleshores el que m'interessava realment era la part de literatura, perquè volia estudiar Lletres a la Universitat, encara que

tots dos temes, literatura i història, m'han interessat sempre molt i en paral·lel.

D'això en parlarem més endavant, amb una mica de calma.

Sí. Però, per exemple, en el curs preuniversitari, del qual ens venguérem a examinar a Barcelona (la primera vegada que vaig venir tenia quinze o setze anys), ens va tocar estudiar dos temes monogràfics: per una banda Portugal i, per l'altra, tota la cultura del Siglo de Oro. Per preparar el segon podíem llegir, a més de totes les obres literàries que pertocaven, totes les històries que hi havia escrites sobre els segles XVI i XVII. Segurament vaig ser l'únic que vaig fer-ho, però llavors fou quan vaig llegir, entre moltíssims d'altres, per primera vegada en Ferran Soldevila —de qui en Ferrer ens prevenia i ens deia que vigiléssim, perquè era massa catalanista, i a mi m'entusiasmava.

P. Bons professors, doncs.

R. Sí. I a la Universitat, igual. Vaig tenir, primer, Antoni Vilanova, un gran mestre. Vilanova, però, va perdre la plaça de catedràtic a favor de José Manuel Blecu, que venia de Saragossa. Amb en Blecu, un altre professor excel·lent, ens vàrem fer molt amics, fins al punt que volia que em quedés amb ell a la Universitat. Fins i tot, quan vaig entrar a Montserrat, els primers dies em venia a veure molt sovint i em deia: “¡Salte, que le necesito!”.

Bo, això!

Aquells anys també vaig entrar en contacte amb l'IEC. I vaig anar a les primeres classes de literatura i llengua catalana, especialitat de Romàniques. En teoria, les impartien en Riquer i en Badia. No en vaig tenir cap dels dos, però, perquè l'any que jo vaig cursar-les en Badia era a Amèrica i la seva assignatura la va impartir un jesuïta mallorquí, que era família meua i que nomia Arbona, mentre que en Riquer, ara no record per quina raó, tampoc no ens va poder fer les classes. En Joan Petit en va ser el substitut; un altre gran professor de literatura, en Petit. Però bé: jo ara només t'estic dient els millors professors, també n'hi havia que no ho eren gaire.

I a l'IEC, què hi fèieu?

Bé, quan vaig entrar en contacte amb l'IEC, va ser també per rebre-hi classes, als Estudis Universitaris Catalans. El professor era en Joaquim Molas. Era el primer any després del seu retorn de Liverpool i substituïa en Jordi Rubió. Les classes eren de literatura catalana contemporània, des del segle XVIII cap endavant. En Molas em va influir molt i vàrem establir una molt bona relació.

No us ho vàreu plantejar mai, de quedar a la Universitat?

Inicialment sí, però sense tenir-ho gaire clar. Si hi hagués quedat, hauria quedat com a professor de literatura, encara que inicialment la meva idea era fer-me professor de francès, perquè aleshores tots els instituts en necessitaven. A més, gràcies a en Joan Petit, un gran coneixedor de la literatura francesa, la meva formació en la cultura i llengua franceses era prou sòlida. Una formació que, quan ja era a Montserrat, vaig intentar de completar aprenent també el món germànic; llengües i cultura. Primer vaig passar tot un estiu a un monestir alemany; després, vaig passar un semestre a Munic, en una escola privada que avui vendria a ser una mena de facultat de traducció i interpretació.

Quantes llengües podeu llegir, amb més o menys facilitat?

Ui!, no ho sé. Moltes.

Moltes quantes són? Set, deu?

No ho sé, no ho sé. No les he comptat mai. Però, a veure... Totes les llengües romàniques: llatí, català, castellà, francès, italià, portuguès, provençal, sard, romanès, retoromànic (aquest no al cent per cent, però sí bastant). I després l'anglès, l'alemany, una mica d'holandès (tampoc no al cent per cent, però sabent l'alemany i l'anglès no és difícil d'entendre). I també he estudiat grec, que en sé poc; i fa temps vaig estudiar també àrab, però la veritat és que ja no me'n record de res. Hebreu, en canvi, no n'he estudiat mai. Bé, les llengües que puc llegir són aquestes.

Creieu que avui en dia els estudiants surten més mal preparats de les universitats, o no?

No. Jo diria que el nivell més aviat ha augmentat. En general, avui dia els professors estan molt més ben preparats que no hi estaven en el passat. Jo, per exemple, vaig tenir un professor d'història, en Palomeque, un falangista que era deixeble d'en Sánchez Albornoz, que no tenia cap problema per explicar que a «las oposiciones éramos tres, los otros dos se pelearon y yo me quedé solo», i entre que ell «se quedó solo» i que era falangista, ja et pots imaginar el coneixement de la matèria que li havia fet falta per aconseguir la plaça: era un desastre. Mira si era mal professor que (això m'ho va contar en Molas, que el va tenir de professor de literatura), a classe, en comptes de parlar d'en Frederic Mistral, parlava als alumnes d'en Jorge Mistral. Avui dia, afortunadament, això ja no passa.

I pel que fa als alumnes?

Pel que fa als alumnes, jo crec que el nivell també ha augmentat. El que passa és que, avui, hi ha moltíssima més gent que va a la Universitat, i això fa que en surti molta més de bona i, també, molta més de dolenta. Un problema de la Universitat és que potser tot s'ha especialitzat una mica massa.

Com vàreu viure la Barcelona de l'època, de finals dels cinquanta i principis dels seixanta?

La Universitat bullia, en aquells moments. Ja hi havia hagut els fets del Paranimf: ja havien cremat tot el que es podia cremar, havien tirat retrats d'en Franco i d'en José Antonio al pati... Quan jo vaig arribar-hi, ja havien tret a fora els de Dret, que eren els que armaven més enrenou, i els havien traslladat a la zona de la Diagonal que ara en diuen universitària. Al meu primer any per Barcelona ja vaig córrer davant la policia, ja vàrem tenir dies de vaga, el meu curs estava tot ple de cèl·lules de partits polítics i, fins i tot, a un amic meu que era del PSUC el varen tancar a la presó, i ell ens va avisar que havia donat els nostres noms. No és que jo fos del PSUC ni que em poguessin fer res, però diguem que unes quantes setmanes no vaig viure gaire tranquil.

Vós hi vàreu córrer, davant de la policia?

Sí, sí, és clar, com tothom.

Com tothom em sembla que no: molts ho diuen i no ho feren; vós no ho dieu gaire i sí que ho féreu.

Sí, sí: en aquell temps, la majoria ho feien. També donàvem doblers, els pocs que teníem, perquè els estudiants que estaven presos poguessin seguir estudiant. Fèiem moltes coses. I, des d'un punt de vista més cultural, estava en contacte amb l'IEC; després vaig entrar en contacte amb Montserrat, i a través de Montserrat va ser com vaig introduir-me en un catalanisme en el qual jo em sentia molt còmode.

El catalanisme ja us venia de lluny, però, no?

El catalanisme em venia de família. Mon pare havia viscut a Barcelona els anys de la dictadura de Primo de Rivera, els anys de la República i els anys de la Guerra Civil. I a ca nostra hi havia revistes, de tota classe, d'aquella època. I llibres que s'havien publicat llavors i que no es podien trobar enlloc. Vaig ser un privilegiat, en el sentit que vaig tenir accés a uns materials que, aleshores, en teoria no existien. Quan vaig anar a Barcelona, no em vaig sentir mai aliè o estrany. Era com si sempre hi hagués estat.

No sé si es pot dir així; però, quan se us va començar a despertar la vocació religiosa?

Quan vaig entrar en contacte amb l'ambient de Montserrat. D'estudiant jo estava en una residència dels jesuïtes, i un dia hi vaig anar amb altres amics, a Montserrat. Vàrem passar-hi uns dies, i jo no tenia massa idea de res. Jo anava fent la meva carrera, dubtant sobre el meu futur, en Molas fins i tot ja m'havia ofert d'acompanyar-lo a Liverpool quan acabés... Al cap d'un parell de dies a Montserrat, però, ja vaig pensar: "Aquí és un lloc on estaries bé". El darrer curs ja el vaig fer allà. Tenia vint anys, quan vaig entrar-hi.

Va ser fàcil l'adaptació?

Sí, quan ets jove t'adaptes a tot. Això sí: si llavors m'haguessin explicat que hauria d'acabar fent d'empresari, no sé què hauria fet.

Però bé: jo sempre m'he adaptat molt fàcilment per tot allà on he anat, no he tingut dificultats ni d'adaptació ni de relació.

Entrar a Montserrat el 62 era incorporar-se de ple al rovell de l'ou de la mítica catalanista i antifranquista, no?

Sí. Vaig entrar-hi molt poc abans de les declaracions de l'abat Escarré, imagina't. La primera vegada que hi vaig anar, el nostre interlocutor va ser el pare Jordi Pinell, director de *Serra d'Or*, també poeta i un gran catalanista, amb el qual em vaig sentir ja d'entrada molt bé. En definitiva: aquell era un ambient dins el qual jo em sentia molt còmode. Era un món de llibertat, del tot aïllat del franquisme, i a més era un lloc molt propici per a la cultura.

Com definiríeu, després de tants anys, l'experiència religiosa o el fet religiós, no sé com dir-ho?

És, com diuen els filòsofs, una opció fonamental. Això sobretot vol dir que és una opció que pren una vegada a la vida i, si segueix anant bé, ja no hi tornes a pensar o a replantejar-t'ho mai més. És una cosa que va tota soia i ja no hi penses, després de tants anys.

És fàcil combinar la vida monàstica amb la vida intel·lectual?

Bé, jo he tingut la sort que sempre he trobat molta comprensió. He fet tot el que havia de fer (i un poc més), i alhora he tingut sempre molta llibertat per fer el que a mi em semblava que havia de fer. Evidentment que, si hagués pogut triar, algunes coses no les hauria fetes. Per exemple, l'editorial em pren hores infinites, que, si hagués pogut, hauria dedicat a feines més personals o a impartir més classes de les que he impartit (encara que a Montserrat n'he fetes moltes, de classes). Però bé, un sempre voldria poder fer més del que fa; en tot cas, en conjunt, la meua experiència personal és molt bona. Tot el que he fet m'ha enriquit molt, m'ha permès d'ajudar molta gent, de tirar endavant molts de projectes que d'una altra manera potser no s'haurien pogut fer... A la fi, quan enllesteixes una feina, no mires les hores que hi has enterrat. Mires si el resultat final és tan bo com havies pensat que seria. O tan bo com hauria de ser.

Manegeu bé fa cosa informàtica? Els ordinadors, Internet...

I tant! Tot d'una que varen sortir ordinadors que em semblaren prou de fiar vaig començar a treballar-hi. I Internet, també. Sobretot m'és útil per anar mirant la premsa, internacional i nacional. Ara, per exemple, estic molt més al corrent del que passa a les Illes Balears del que hi podia estar en altres èpoques. Cada dia mir un parell de diaris de Mallorca, de vegades mir el *Diari d'Eivissa*, de vegades entr a la pàgina web del lobby per a la independència, perquè hi ha notícies o informacions que no surten enlloc més, o bé que, en llegir els diaris generals, t'han passat per alt... També m'és útil per cercar unes determinades informacions. Encara que m'estim molt més fer feines amb llibres que no amb la pantalla, sobretot si es tracta de llegir. Internet és un gran invent.

El monestir de Montserrat s'ha anat adaptant bé a tots els canvis produïts pels avenços tecnològics, no?

Sí, sí, sí: estam al dia. Totalment. Fins i tot fa uns quants anys que hem informatitzat tota la nostra biblioteca, que pot ésser consultada per qualsevol persona i des de qualsevol lloc. I sense la qual jo no hauria arribat a fer ni la meitat —ni el noranta per cent— de les coses que he fet.

Per què?

Perquè sempre he tingut molt del material d'estudi a mà, la qual cosa m'ha estalviat d'haver-me de desplaçar. A Montserrat tenim una de les més grans biblioteques sobre la Guerra Civil, provinent d'una donació típica dels anys franquistes. Quan en Francesc Cambó va morir, la seva vídua tenia a Suïssa una col·lecció que en Cambó havia anat recopilant durant molts anys i que contenia llibres de la dictadura de Primo de Rivera, però també de l'època de la República i, fonamentalment, de la Guerra Civil. Com és lògic, la vídua de Cambó no podia donar tot allò a la Biblioteca de Catalunya, perquè no era de fiar, perquè depenia d'un òrgan estatal. A la fi, per tant, ho va acabar donant a Montserrat. Això va ser el començament del que nosaltres, els monjos, en diem la Sala Cambó, on s'hi poden trobar una quantitat enorme de llibres que no es poden tro-

bar enlloc més. Bé, si no m'hagués caigut a les mans aquesta biblioteca, és molt possible que mai no m'hauria dedicat al tema de la Guerra Civil.

Escriviu llibres, també n'editau, feu d'empresari, heu de complir amb els deures monàstics... Quantes hores dormiu cada dia?

Depèn de dies i coses. Normalment, però, m'he d'obligar a dormir. De jove, podia passar dormint només unes dues o tres hores. O, fins i tot, passar nits senceres en blanc. Arriba un moment, però, que el cos ja no aguanta i que comença a passar factura. Ara mir de dormir entre sis hores i mitja i set hores cada nit.

Sempre heu anat combinant l'interès per la història i l'interès per la literatura. És una combinació necessària, no?

Sí, sí, jo sempre he predicat el que ara en diuen la interdisciplinarietat. Quan jo estudiava literatura era l'època en què es feia literatura i societat, i allò em va marcar. Per això sempre m'ha semblat del tot natural mesclar l'estudi d'un autor com Georges Bernanos amb el de la història de l'Església i el de la Guerra Civil espanyola. D'aquesta mescla d'interessos en sorgí el meu primer llibre: *La Guerra Civil a Mallorca*. Quan el vaig haver publicat, em pensava que ja no tornaria a fer mai més res sobre tema. Però han passat els anys i encara no n'he sortit. I em moriré, i encara no hauré pogut treure a la llum tot el que tenc projectat, tot el material que tenc entre mans. Perquè vaig tenir la sort de poder accedir als informes dels serveis secrets italians, als arxius del Foreign Office i als papers personals del Comte Rossi. Confïi que, en haver enllestit el Cançoner, em podré tornar a dedicar a mirar la informació que he anat acumulant. A més, tots els llibres sobre la Guerra Civil que he fet després de *La Guerra Civil a Mallorca* són revisions i correccions, ampliacions de temes i de capítols d'aquell llibre primer.

Quin interès concret té centrar-se en l'estudi de la Guerra Civil a les Illes Balears, només?

Les Illes Balears són un microcosmos en el qual hi ha tota la guerra. A més, Mallorca i Eivissa eren del bàndol nacional, mentre que

Menorca era del bàndol republicà. Però és que, a més a més, Eivissa i Formentera canviaren de bàndol dues vegades. I després, hi ha el tema internacional: les ingerències dels italians i els alemanys, d'una banda, i dels anglesos i els francesos, d'una altra, amb els seus intents d'ocupar Menorca i, fins i tot, de bombardejar Mallorca, de part dels anglesos. Aquests fets són poc coneguts.

Com és que els anglesos es plantejaren de bombardejar Mallorca?

Perquè temien la força dels italians, i, com que es pensaven que Itàlia es quedaria amb Mallorca, s'ho varen plantejar. No tenien en compte, però, que en Franco, un nacionalista espanyol, no podia permetre que un país estranger ocupés territori espanyol. De totes maneres, a mi sempre m'ha interessat molt més la cosa cultural que no la cosa política o militar. Tot això ho he fet —o ho faré— perquè algú ho ha de fer.

Els contactes i amistats que teníeu amb els escriptors de l'època també us degueren ser molt útils, no, per aconseguir materials de tota mena?

Sí. Jo coneixia tothom. Don Guillem Colom i la seva dona m'explicaren tota una sèrie de detalls molt interessants. També vaig tenir a mà les cartes que la meva tia guardava dels escriptors que havien anat a les reunions literàries de casa seva. També vaig poder parlar molt amb en Miquel Gayà i en Llorenç Moyà, que havien intervingut a les reunions, i amb en Jaume Vidal Alcover, més jovenet, però un home apassionant per parlar-hi del que fos. Sí, coneixia tothom, perquè per ca nostra hi passava tothom. D'un altre de qui vaig tenir molta informació, perquè ens teníem molta confiança, era d'en Moll, que em va dir els noms i els llinatges de molta gent que, a les seves memòries, no va donar. Mallorca té l'avantatge que és molt petita, i que tothom es coneix i que tothom sap de tothom. I això vol dir que et poden contar moltes coses. Si et tenen confiança. A mi me n'han tinguda. Molta. Molta gent. Però si mai m'han contat una cosa i m'han demanat que no ho digués, jo no l'he dita. Mai.

Vos heu plantejat mai d'escriure unes memòries?

M'he proposat de no fer-ho mai. En unes memòries, si contes el que penses i el que recordes, necessàriament has de fer quedar malament algunes persones. I jo, això, no ho vull fer.

Com veieu Mallorca i les Illes, des de Barcelona estant?

Ara estem a l'inici d'una etapa que hauria de ser positiva, tant en termes de política cultural com lingüística. Tant a les Illes com a Catalunya ens topem amb el gran problema del bilingüisme, que ara es veu incrementat per totes les grans onades immigratòries que estem rebent. Ara bé, jo crec que, si es mira i es compara amb quan jo era petit, s'han aconseguit avenços importants.

Creieu que estem més bé que no estàvem?

Des del punt de vista teòric, infinitament millor, perquè hem passat de sofrir una dictadura a viure en una democràcia. Per bé que la democràcia sigui el que tots sabem que és, el millor dels règims possibles, encara que tampoc no acabi de ser un règim òptim. En termes generals, però, jo crec que hem millorat molt. L'ensenyament és en català, es publiquen molts llibres en català, tenim molta premsa... Ara, al costat d'això, és evident que la castellanització de la societat ha augmentat molt, i que tota la nova immigració que està arribant és —i serà— difícil d'assimilar.

P. Seguiu el panorama literari actual?

R. No tant com voldria, perquè tenc moltíssima feina. Abans estava molt al corrent de tot el que es feia en literatura, tant aquí com a fora, però ara ja no. Ara m'he de dedicar a tota la feinada que tenc, que és molta. I, per tant, si llegesc alguna cosa és, sobretot, perquè pens que em pot ser útil per a les meves feines, com a editor o com a historiador de la cultura.

Una de les feines que us pren més temps és la de director de *Serra d'Or* i de Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Quin creieu que és el paper que juguen, tant l'una com l'altra, dins la cultura catalana?

Serra d'Or és la revista més antiga de totes les que es publiquen avui dia en català. És clar, el seu paper respecte dels seixanta i setanta ha canviat molt, sobretot perquè ja no és l'única revista en català que existeix, gràcies a Déu. Amb tot, jo crec que continuem tenint una repercussió àmplia, i que seguim sent un referent. A més, *Serra d'Or* no és una revista que es pugui llegir i tirar. Passat el temps, a les universitats els professors la segueixen recomanant als alumnes, perquè hem tocat, d'una manera o una altra, en profunditat tots els temes.

I l'editorial?

Publicacions de l'Abadia de Montserrat és l'editorial, si comptem que el monestir va començar a imprimir llibres al segle XV, més antiga d'Europa. I si bé és cert que ja no publiquem literatura pròpiament dita, perquè això ja ho fan altres editorials, sí que ho és que el nostre catàleg és molt extens i variat. S'hi poden trobar des de treballs molt complexos i elevats fins a obres que són de divulgació. Els temes de les obres que publiquem depenen en bona mesura dels meus interessos: la llengua, la literatura, la història.

Hem dit que Montserrat, durant els anys seixanta i setanta, era un lloc emblemàtic. Quin és el paper que compleix en l'actualitat, en una societat laica i eminentment lúdica?

Primer de tot, continua sent un dels llocs més visitats de Catalunya. Cal dir que rebem uns dos milions de visitants cada any, que vénen a cercar alguna de les tres coses que, fonamentalment, Montserrat ofereix. Aquestes tres coses són la naturalesa, la cultura (el museu, la biblioteca, etc.) i la religió. Així com a mitjans dels anys noranta el nombre de visitants va disminuir, aquests últims temps ha tornat a augmentar, la qual cosa significa que Montserrat encara juga un paper cabdal. D'interès. Important.

Ara s'està parlant molt de la possibilitat d'elaborar una Llei de la Memòria Històrica. Com creieu que s'hauria de fer?

Aquest és un tema molt difícil. Com que jo conec la memòria històrica de tots dos bàndols, veig que es corre el perill de no ser just, equànime. Per exemple, jo crec que hauria de quedar clar que el règim

franquista no va ser gens ni mica benèfic, contràriament al que alguna gent pensa o diu. Ara bé: dir que la zona republicana era una meravella és una pura mostra d'ignorància. És mentida.

P. Per acabar. Com definiríeu el vostre caràcter?

Ui, jo no em sé definir... Això és una cosa que han de fer els altres.

Què n'espereu, del futur?

Jo ja he fet tot el que es pot fer en aquest món. Voldria seguir ajudant la gent, seguir fent una bona feina. La veritat és, però, que, si bé tenc molts de projectes, tenc poques expectatives.

Pere Antoni Pons. *Lluc* (2007)